

Пашковський Вячеслав Францович

Національний інститут стратегічних досліджень (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-4471-2400>

e-mail: filer7773@gmail.com

ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА У ВИМІРІ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Резюме

Гуманітарна політика розглядається як об'єктивний напрям загальнонаціональної безпекової політики, що охоплює значне коло її напрямів, включаючи, насамперед, інформаційну. Загальновизнаною позицією є те, що саме гуманітарна сфера, пов'язана з національними тенденціями українського суспільства, стала об'єктом найбільш жорсткого й масованого інформаційно-пропагандистського наступу Росії з метою послаблення України європейських перспектив, застосовуючи тактику гібридної війни. З'ясовано, що гібридна війна є сукупністю здебільшого двох фронтових площин — збройної, тобто безпосередні військові дії РФ, що спрямовані на ліквідацію української державності чи захоплення окремих її територій, і ряд інших форматів — культурний, демографічний, економічний, політичний, інформаційний та ін. Гуманітарна агресія є менш помітною, однак вона переслідує чітку мету — ліквідацію нашої національної і громадянської ідентичності. Об'єкти, по яким завдаються удари на гуманітарному фронті, повинні бути знищені не фізично, а морально. Гуманітарний удар — це удар не по об'єктах, а по ціннісних підставах належності до українського.

Обґрунтовано, що в аспекті проблем, що набули розгляду у вимірі організаційно-функціональних механізмів інформаційної безпеки України, — гуманітарна політика, здатна через мовно-освітні та культурно-виховні аспекти — як підґрунтя національної свідомості громадян — виступити стримуючим фактором щодо інформаційної агресії. В роботі визначено позитивні кроки держави і громадянського суспільства у сфері гуманітарної політики поряд з проблемними аспектами, серед яких: відсутність

державної програми сприяння опануванню державної мови відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; відсутність цілісного підходу до національно-орієнтованої культурної політики; відчутна роз'єднаність національно-патріотичного виховного процесу з освітньою (суспільно-політичною, історичною) підготовкою молоді, громадськості.

Ключові слова: гібридна війна, інформаційна агресія, інформаційна безпека, гуманітарна політика, національна свідомість, громадянська ідентифікація.

Вступ

Сутнісним змістом інформаційного наступу РФ в гуманітарній сфері стали спроби маргіналізації (нівелювання) української ідентичності через заперечення онтологічного статусу українства як такого зі своєю унікальною мовою, культурою, історією, ментальністю, уявленнями про державність та тенденції соціального розвитку. Відмова українській громаді у праві на національне самовизначення перетворилась при цьому на тренд сучасного російського політичного і навколополітичного дискурсу з різними способами та рівнями репрезентації — від заяв вищого політичного керівництва РФ до замовної діяльності наукових та псевдо-наукових центрів та масованих пропагандистських кампаній російських ЗМІ як щодо власного суспільства, так і зарубіжжя з акцентом на українських громадян.

Слід визнати, що загрозливість дезінформаційних впливів, орієнтованих на розмивання національної свідомості громадян України спонукала активні зусилля вітчизняних фахівців різних галузей — як з урахуванням колективних, так й індивідуальних напрацювань — на викриття контенту та методів реалізації російської пропаганди як платформи наукового розуміння сутності явища. Відповідно до цього почала формуватись й державна політика України в гуманітарній сфері в умовах гібридної агресії РФ з урахуванням найбільш актуальних питань українського суспільства — мовного, культурного, виховного, освітнього, інших.

Методи дослідження

Тематика дослідження та комплекс окреслених щодо неї завдань зумовили авторську методологію як комплексу пізнавальних принципів та дослідницьких методів, взаємопов'язаних між собою в межах стверджених в сучасній політичній думці системного та праксеологічного підходів до аналізу методів реалізації політики у сфері інформаційної безпеки.

Застосування системного підходу до дослідження дало змогу проаналізувати механізми забезпечення інформаційної безпеки як певної системи взаємопов'язаних між собою складових, від змістовного наповнення та орієнтованості яких — нормативної бази, інституційного забезпечення, міжсекторної взаємодії суб'єктів інформаційної безпеки — як в комплексі,

так і кожної складової окремо залежить реалізація загального безпекового курсу держави і суспільства в інформаційній сфері.

Праксеологічний підхід забезпечив оптимізацію дослідження через аналіз практичної дії урядових кіл України, громадянського суспільства, а також взаємодію сторін у безпековій сфері. Реалізація завдань дослідження та науковість обґрунтування висновків на засадах системного і праксеологічного підходів забезпечуються, зокрема, й комплексом загальноновизнаних в сучасній політичній науці пізнавальних принципів, включно з такими, як комплексність, об'єктивність, альтернативність.

Результати дослідження

Гуманітарна політика, за умов позитивних тенденцій її реалізації, набуває характеру одного з найвагоміших механізмів забезпечення інформаційної безпеки України. Це пояснюється змістовним наповненням гуманітарної політики як «системи діяльності, що має на меті всебічне сприяння створенню, розвитку та збереженню духовних (як загальнолюдських, загальноцивілізаційних, так і національних) цінностей» [1, с. 127], а за цим — є орієнтованою на консолідацію українського суспільства як засади протидії інформаційним впливам з боку агресора. Заслугує на увагу в цьому відношенні уявлення про гуманітарну безпеку як «захищеність цілей, ідеалів, цінностей і традицій, способу життя і культури людини, соціальних груп, суспільства в цілому, за якої забезпечується їх нормальна життєдіяльність, стійке функціонування, зокрема дотримання прав, свобод незалежно від раси і статі, етнічної належності, мови і релігії» [2, с. 163–164].

Показово, наприклад, що від 2014 р. у мовній площині були зроблені важливі кроки, спрямовані на поширення сфери застосування української мови як інтеграційної для суспільства, серед офіційних функцій якої традиційно визнано «формування єдності, пов'язаної з процесами національно-культурної ідентифікації, підвищення імунітету щодо зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих впливів» [3, с. 16]. В колі питань, які постали перед державними діячами в умовах розгорнутої інформаційної війни й подолання суперечностей, які існували в мовній сфері внаслідок попередньо діючого законодавства, що стримувало або навіть заперечувало можливість активного запровадження української мови. До уваги береться Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3.07. 2012 р., що, поширюючи застосування регіональних мов, фактично запроваджував українсько-російську двомовність, а, враховуючи переважне поширення в окремих (східних) регіонах України російської мови, формально передбачав збереження в цих регіонах російської одномовності.

Якщо визнати політизованість мовного питання в збройному конфлікті, що був нав'язаний Україні з боку РФ під штучно окресленим приводом, а саме — потребою захисту російськомовних громадян в Україні,

об'єктивно виправданим слід вважати прийняття низки законів, орієнтованих на підтримку української мови та створення таким чином перешкоди для подальшої російської мовно-культурно-світоглядної експансії, коли під приводом підтримки російської мови (фактично політики русифікації) в Україні поширювались антидержавні ідеї. Серед законодавства на підтримку української мови на особливе місце заслуговують Закони: «Про внесення змін до деяких законів України щодо частки музичних творів державною мовою у програмах телерадіоорганізацій» (16.06.2016), «Про державну підтримку кінематографії в Україні» (23.03.2017), «Про вищу освіту» (01.07.2014), «Про освіту» (05.09.2017), «Про фахову передвищу освіту» (06.06.2019), «Про повну загальну середню освіту» (16.01.2020), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» (25.04.2019), інші.

Серед низки відповідних документів на увагу заслуговують й підзаконні акти Президента та Уряду, орієнтовані в тому числі на зміцнення державного статусу української мови. Зокрема, це Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки, затверджена Указом Президента України від 13.10.2015, та Стратегія національно-патріотичного виховання, затверджена Указом Президента України від 18.06.2019; Укази Президента України від 01.12.2016 «Про пріоритетні заходи щодо сприяння зміцненню національної єдності та консолідації українського суспільства, підтримки ініціатив громадськості у цій сфері» та від 31.05.2018 «Про невідкладні заходи щодо зміцнення державного статусу української мови та сприяння створенню єдиного культурного простору України», інші.

Слід зазначити, що найбільшого значення для внутрішньополітичного розвитку України у мовній сфері відіграв Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», прийнятий Верховною Радою України в квітні 2019 р. Його ухвалення стало підсумком кількарічної законотворчої діяльності, спрямованої на посилення позицій української мови, розширення сфери її застосування. Цей Закон містить дієві правові та адміністративні механізми захисту й розвитку державної мови, впровадження її в усі сфери публічного життя на всіх рівнях. Специфікою Закону є докладне визначення сфер застосування державної мови, вимог до володіння нею суб'єктами, які повинні її використовувати під час виконання своїх посадових обов'язків і в публічній діяльності, механізмів контролю за виконанням Закону, які мінімізують можливість ігнорування державної мови та її підміни іншими в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших публічних сферах [4].

Окремою позицією Закону стала, своєю чергою, й інституціоналізація контролю з боку держави процесу застосування державної мови в усіх сферах суспільного життя через запровадження посади Уповноваженого

із захисту державної мови з компетенціями моніторингу, ініціації службових розслідувань, а також притягнення до дисциплінарної відповідальності посадових осіб, винних у порушенні законодавства про державну мову. З метою встановлення стандартів державної мови Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» передбачено створення й центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом — Національної комісії зі стандартів державної мови, координованої через Міністра освіти і науки України Кабінетом Міністрів України

До повноважень Комісії, зокрема, віднесено: — напрацювання і затвердження стандартів державної мови (правопису, термінології, транскрибування та транслітерації); — затвердження вимог до рівня володіння державною мовою для набуття громадянства України та державних службовців; — затвердження завдань та організація іспитів для визначення рівня володіння державною мовою [4].

Важливою стороною Закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» стало те, що він узагальнив правові напрацювання і водночас став платформою розвитку мовного законодавства в інших важливих сферах суспільних відносин. Водночас Закон став політико-правовою засадою реальних зрушень у поширенні української мови як в сфері публічного управління, так і інших сферах суспільного життя — освіті, культурі, охороні здоров'я, спорту, сфері захисту споживачів тощо. Так, відповідно Річного звіту про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році, підготовленого офісом Уповноваженого із захисту державної мови, встановлено, що мовою нормативно-правових актів, актів локальної та індивідуальної дії, діловодства, документообігу та звітності у 2020 році органів державної влади та місцевого самоврядування була переважно державна мова. Моніторинг проведення пленарних засідань Верховної Ради України, засідань Погоджувальної ради депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді, брифінгів народних депутатів України, засідань Кабінету Міністрів України та виступи і звернення Президента України Володимира Зеленського засвідчують про переважно позитивні (відносно невелика кількість порушень при оприлюдненні офіційної інформації) тенденції використання представниками органів державної влади та органів місцевого самоврядування державної мови [5, с. 51].

Позитивні зрушення зафіксовані й в освітній сфері, законодавство щодо якої набуло особливо резонансного сприйняття в суспільстві України. Мовиться, насамперед, про Закон України «Про освіту» (2017), у статті 7 якого вперше на законодавчому рівні було закріплено положення про те, що мовою освітнього процесу є державна мова. Представникам національних меншин гарантувалось право на здобуття дошкільної та початкової освіти своєю мовою поряд з державною. Представникам корівних народів

гарантувалось право на здобуття своєю мовою, поряд з державною, також загальної середньої освіти. Крім того, Законом передбачалась можливість викладання відповідно до освітньої програми однієї або декількох дисциплін двома чи більше мовами — державною мовою, англійською мовою, іншими мовами Європейського Союзу [6].

Слід визнати, що тлумачення в Законі мовного критерію отримання середньої освіти супроводжувалося політичними маніпуляціями, зокрема, щодо обмеження прав національних меншин та, згодом, спробами скасувати Закон. У висновку Венеціанської комісії, наприклад, висловлювалися застереження, що зменшення обсягу викладання мовами національних меншин може становити «непропорційне втручання в існуючі права осіб, які належали до національних меншин. Пропонувалося внести поправки до статті 7 Закону «Про освіту» з метою усунення «Питання дискримінації» мов меншин, що не є офіційними мовами ЄС, передусім російської [7].

Крапку у цій дискусії поставив Конституційний Суд України, який у своєму рішенні від 16.07.2019 № 10-р/2019 підтвердив конституційність Закону України «Про освіту». В рішенні Конституційний Суд України підкреслювалося, що Закон створює законодавчі передумови для ефективного функціонування і розвитку державної мови, можливості використання української мови в усіх сферах суспільного життя, у яких вона має бути обов'язковим засобом спілкування. На переконання Конституційного Суду України, ухваливши Закон, держава створила умови для повноцінної реалізації відповідних прав національних меншин, у тому числі корінних народів України, вивчати рідну мову, а також отримувати освіту державною мовою незалежно від походження. У такий спосіб забезпечується рівність кожної особи у реалізації вказаних прав незалежно від національності та мови спілкування [8].

Зазначене стало підґрунтям подальшого розвитку мовного законодавства. Так, на рівні 2021 року положення щодо державної мови як мови освітнього процесу закріплено у статті 48 Закону України «Про вищу освіту» (2014), статті 46 Закону України «Про фахову передвищу освіту» (2019), статті 5 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (2020) та в інших нормативних актах. Відповідно до законодавства держава не тільки гарантує, а й здійснює кроки щодо забезпечення права кожного громадянина України на здобуття формальної освіти на всіх рівнях (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої) державною мовою. Щодо показників середнього рівня освіти, зокрема, то він — на противагу попередніх тенденцій регіональної двомовності — почав набувати динаміки зростаючої українізації. Як приклад: за даними Інформаційного бюлетеня Міністерства освіти і науки України, у 2020 році діяло 14486 закладів загальної середньої освіти, в яких навчаються 4072704 учні. З них 13611 закладів — з українською мовою викладання,

в яких навчається 3729351 учень. У порівнянні з 2019 роком кількість учнів, які навчалися у школах з українською мовою викладання, збільшилася на 208975 осіб. При цьому у 2020 році кількість 1–4 класів з українською мовою викладання збільшилася на 1700, 5–9 — на 6171, 10–12 класів — на 794 у порівнянні з 2019 роком. Водночас у 2020 році кількість учнів, які навчаються російською мовою, зменшилася на 150479 осіб, а кількість закладів — на 21223 у порівнянні із 2019 роком [9].

Зазначені показники не виключають проблемних аспектів реалізації мовної політики в освітній сфері з огляду на статистику кількості учнів, у тому числі українців (переважно східних регіонів), які продовжують навчатися російською мовою, з одного боку, а також недостатній рівень викладання державної мови в регіонах компактного проживання національних меншин, про що засвідчують надзвичайно низькі показники ЗНО з української мови (зокрема, на Закарпатті), з іншого. За висновками Уповноваженого із захисту державної мови, наявність проблемних аспектів може пов'язуватись з недостатнім контролем щодо дотримання законодавства з використання державної мови під час освітнього процесу поряд із відсутністю сприятливих умов запровадження державної мови в освітній процес для всіх категорій учнівської молоді [5, с. 72–73].

В колі застережень Уповноваженого із захисту державної мови й інші виміри мовної політики, що, зберігаючи проблемні аспекти, ускладнюють повноцінність її реалізації як в освітній, так і інших галузях суспільних відносин. Серед таких: — відсутність Державної програми сприяння опануванню державної мови відповідно до Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», що призводить до невиконання або розбалансованості у впровадженні в дію інших норм Закону. Як наслідок: недостатність, зокрема, заходів з підтримки освіти дорослих, неформальної та інформальної освіти, спрямованої на вивчення державної мови як громадянами України, так і особами, що прагнуть отримати громадянство; — обмеженість мережі онлайн-курсів з української мови для різних категорій населення, включаючи мешканців тимчасово окупованих територій, у першу чергу для школярів та вступників до закладів освіти інших рівнів; — недостатність контролю володіння державною мовою педагогічними, науково-педагогічними працівниками; — відсутність системних заходів з популяризації та заохочення використання державної мови як приводу для політичних маніпуляцій та поширення проросійськими ЗМІ нарративу про «насильницьку українізацію», що призводить до зростання рівня суспільної напруги.

Останнє, поряд з іншими проблемними аспектами, потребує комплексності дій уряду і суспільства, де, поряд з мовною, на увагу заслуговують й інші напрями гуманітарної політики, зокрема, культурний. Показовими в даному відношенні є сфери перетинання мовної і культурної політики — як

у законодавчій площині (через законодавче закріплення державної мови у сфері культурної політики, так і культурно-виховній — через реалізацію мовного чинника в якості механізму патріотичного виховання, зміцнення національної єдності та консолідації українського суспільства, створення єдиного культурного простору України ... як функціонального напрямку культури.

Втім, виховний напрям культури як прояву гуманітарної політики України в умовах гібридної війни не обмежується виключно реалізацією державної мови, включаючи в себе — в якості виразних проявів — відродження і підтримку національної пам'яті, наповнення мистецької сфери і телерадіокомунікаційного простору національним контентом, формування активної контрпропаганди — як шляхів формування національної свідомості та захисту національної ідентичності від ворожих інформаційних впливів. Окремою стороною проблем культури є її законодавче й інституційне забезпечення відповідно викликів і завдань, які характеризують інформаційне протистояння в Україні.

Слід визнати, що розгортання інформаційної війни проти України стало поштовхом для модернізації законодавства у сфері культури із доповненням базового Закону «Про культуру» від 14.10.2010 [10] та низки інших законів стосовно сфери культури оновленими законодавчими актами. Позитивним кроком у цьому відношенні можна вважати підготовлений Міністерством культури та інформаційної політики України проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг» [11], що визначатиме, за умов схвалення, пріоритети, засади та цілі державної культурної політики, відповідно вимог часу. Серед кола новітніх документів — й Указ Президента України «Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму» від 18.08.2020, орієнтованого на реалізацію широкого комплексу заходів, спрямованих на посилення розвитку культурного потенціалу [12].

Згідно Указу, відповідальність за реалізацію зазначених заходів покладено на Кабінет Міністрів України. Водночас головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури, державної мовної політики, популяризації України у світі, державного іномовлення, інформаційного суверенітету України та інформаційної безпеки, є Міністерство культури та інформаційної політики наділене значними регуляторними і контролюючими функціями у відповідній сфері. До кола інституцій культурної галузі з регуляторними функціями у галузі телерадіомовлення, інформаційній та видавничій сфері є Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення та Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

Від 2014 р. в системі інституцій культурної галузі активізовано діяльність Інституту національної пам'яті [13].

Слід визнати, що функціонування Українського інституту національної пам'яті з державною функцією відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу стало об'єктивним явищем за умов гібридної війни та урахування, своєю чергою, ролі історичної пам'яті як невід'ємної складової національної ідентичності. Зазначене цілком вкладається у формулу, виведену свого часу Т. Кузьо: «Немає пам'яті — немає ідентичності, немає ідентичності — немає нації» [14, р. 134]. Так, загальноприйнятою позицією у даному відношенні є те, що усвідомлення спільності історичної долі нарівні з мовою і культурними традиціями об'єднує індивідуумів у нації, наділяє її членів почуттям духовної спорідненості. Такі колективні уявлення про минуле стають важливим соціокультурний феноменом колективної та індивідуальної самоідентифікації, здатними протидіяти будь-яким дезінформаційним впливам.

Відмітимо, що державна політика історичної пам'яті в неартикульованому вигляді почала формуватися від проголошення незалежності України і носила в цілому національно спрямоване наповнення. Втім, попри певну послідовність, державні заходи у цьому відношенні характеризувалися аморфністю, мали кон'юнктурний характер, проводилися — за виключенням окремих періодів, на кшталт етапу після Помаранчевої революції — у загальному річищі досягнення компромісів заради примирення суспільної думки між послідовниками пострадянського і державницького наративів. Тобто політичні лідери країни, які традиційно визначали позицію держави у сфері національної пам'яті, намагалися не стільки формувати історичну свідомість громадян, як пристосовувати історичну політику до ситуативних обставин. Подібна позиція дозволяла певною мірою зберігати громадський спокій, проте переводила спірні проблеми історичної тематики у латентний стан, не розв'язуючи назрілих питань і не пориваючи з радянською традицією [15].

Ситуація з масштабністю інформаційної війни перетворила процес відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу у важливий напрямок не тільки культурної, а й безпекової політики з окресленням, зокрема, наступних конкретизованих завдань Українському інституту національної пам'яті (УІНМ): — організація всебічного вивчення історії українського державотворення, етапів боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі; — здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників українського визвольного руху, Української революції 1917–1921 років, воєн, жертв Голодомору 1932–1933 років, масового голоду 1921–1923, 1946–1947 років та політичних репресій, осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних

операціях; — організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин і корінних народів; — популяризація історії України, її видатних особистостей; — подолання історичних міфів.

До кола завдань УІНП також віднесено подання Міністрові культури та інформаційної політики пропозицій щодо формування державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу та національної свідомості громадян з урахуванням багатонаціонального складу населення та регіональних відмінностей України, зокрема щодо: — популяризації в світі ролі Українського народу у боротьбі проти тоталітаризму, відстоюванні прав та свобод людини; — відновлення національної пам'яті Українського народу, недопущення використання символів тоталітарних режимів; — надання оцінки тоталітарним режимам ХХ століття в Україні, Голодомору 1932–1933 років, масовому голоду 1921–1923, 1946–1947 років, примусовим депортаціям, політичним репресіям, діям організаторів і виконавців таких злочинів, а також наслідкам їх дій для України та світу; — формування у громадян України патріотизму, національної свідомості, активної позиції [13].

Відповідно щорічних звітів Інституту реалізація поставлених завдань знаходить відображення у значному обсязі нормотворчої роботи; публічних заходах та проектах з відзначення пам'ятних дат та річниць важливих подій української історії; підготовці інформаційної та просвітницької продукції на подолання історичних міфів та розкриття історичної правди про минуле України; науковому, методичному та організаційному забезпеченні політики національної пам'яті... [16]. До масштабних суспільно-політичних заходів із залученням УІНП з відродження національної історичної пам'яті слід віднести й кампанію по декомунізації символічного простору, здійснювана, зокрема, згідно Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (09.04.2015) [17]. Роллю Інституту в цьому відношенні стало наповнення контенту декомунізації через визначення (з урахуванням громадського обговорення) об'єктів цього процесу. Показово, що, попри спротив декомунізації з боку проросійських сил, в цілому процес набув поступальності, досягнувши за період 2015–2019 рр. р. майже завершеного характеру.

Позитивні показники у напрямі формування національної ідентичності можуть пов'язуватись й з національно орієнтованою мистецькою діяльністю, що реалізується в цілому під егідою Міністерства культури та інформаційної політики України. Мовиться про державну культурну політику, покликану забезпечити розвиток професійного мистецтва і кінематографії, включно з музичним, театральним, образотворчим, іншими видами сучасної професійної художньої майстерності. Даний напрям

діяльності потенційно володіє значним арсеналом впливів на психологію, ментальність індивідумів, що визначає особливий рівень його значення в системі формування національної самосвідомості громадян.

Організаційно держава з урахуванням МКІП здатна ефективно впливати на орієнтованість і загальний розвиток мистецької діяльності через залучені до даної сфери інституції. Зокрема, вагомим інструментом формування та реалізації державної політики у сферах культури та мистецтв став започаткований 2017 р. Український культурний фонд (УКФ).

Основними завданнями УКФ за відповідним законом, зокрема, є: — сприяння реалізації державної політики у сферах культури та мистецтв, розвиткові сучасних напрямів культурної і мистецької діяльності, виробленню конкурентоспроможного на світовому ринку вітчизняного (національного) культурного продукту; — експертний відбір, фінансування та моніторинг виконання проєктів, реалізація яких забезпечується за підтримки Українського культурного фонду; — стимулювання розроблення інноваційних проєктів; — підтримка реалізації міжнародних проєктів; — сприяння збереженню, актуалізації і популяризації національного культурного надбання; — популяризація української культури та мистецтв, формування позитивного іміджу України у світі; — підтримка культурних проєктів української діаспори; — задоволення культурних потреб громадян України, які проживають за кордоном; — підтримка культурних та інформаційних програм міжнародного співробітництва [18].

Слід визнати доволі динамічний характер діяльності Українського культурного фонду від періоду його заснування, який репрезентує себе в якості провідника як національних, так і міжнародних програм, сприяючи, окрім іншого, інтеграції українських митців у глобальний контекст та стаючи, своєю чергою механізмом реалізації публічної політики України. Серед знакових подій, що відбулись за сприяння УКФ, зокрема, в 2020 році — промо-кампанія Одеського міжнародного кінофестивалю та організація ділової програми Film Industry Office, Львівський міжнародний BookForum, Kyiv Media Week: Global Marathon, Кінотеатр «Молодість онлайн», Місяць авторських читань у Львові 2020, міжнародний фестиваль анімації Linoleum on Tour та інші. Фондом було підтримано мультидисциплінарний проєкт «Ковчег Україна: музика», у рамках якого, зокрема, відбувся унікальний концерт-колаж з найкращих зразків української музичної спадщини, та проєкт «Нарбут ХХІ», у якому було здійснено реконтекстуалізацію спадщини видатного художника [19].

Іншою інституцією, уповноваженою реалізувати державну культурну політику, є, зокрема, Державне агентство України з питань кіно (Держкіно). Поступ національного кіновиробництва в Україні в 2017–2018 рр. забезпечило саме Держкіно, реалізуючи щорічно програми виробництва близько 50 фільмів. На початку 2020 р. у процесі виробництва

перебувало 94 фільми [20], що є показником ефективності роботи інституції. Втім, за умов поглиблення кризових явищ в соціально-економічних сферах життя суспільства, викликаних обставинами збройного конфлікту та, на додаток, від початку 2020 року — пандемією, фінансування кінематографії зазнало значного скорочення, що ускладнило реалізацію державних програм у справі популяризації вітчизняного кінематографа, міжнародної співпраці тощо.

Значних обмежень в сучасних умовах зазнали й мистецькі колективи, задіяні в сценічних видах національного мистецтва (театрального, оперного, хореографічного тощо), які потребують державної підтримки навіть у питанні забезпечення свого функціонування, а тим більше з огляду на завдання розвитку, розширення репертуару, купівлі авторських прав тощо.

Отже, недостатнє фінансування залишається однією з проблем, що ускладнює реалізацію потенціалу культурно-мистецької сфери в системі гуманітарної політики з національно-орієнтованого виховання громадян. До зазначеного слід додати й проблемність фінансової спроможності значної частини суспільства виступати в якості споживачів культурної продукції, що перетворюється за умов кризових явищ на здобуток соціально забезпеченої еліти.

Прогалинами програм культурної політики у виховній сфері слід вважати й те, що їх реалізація за форматом Міністерства культури та інформаційної політики, а також інших інституцій зі сфери культури здійснюється поза тісної координації з відомствами (міністерствами), що також функціонально пов'язані з національно спрямованою виховною діяльністю.

Показовим, зокрема, від початку агресії РФ проти України став пошук нових підходів до виховної роботи з боку Міністерства молоді та спорту як відомства, орієнтованого на реалізацію молодіжної політики. Вже в березні 2015 року в Мінмолодьспорту було створено відділ національно-патріотичного виховання, як першого спеціалізованого підрозділу зазначеного напрямку у центральному органі виконавчої влади за часів незалежності України. Ідеєю структури стало формування у молодого покоління т. зв. «оборонної свідомості» як готовності розпізнавати ворожість інформаційних впливів.

Слід зазначити, що уявлення про оборонну свідомість з'явилися в дискурсі представників державних відомств за умов інформаційної війни з боку Росії відповідно до досвіду в цьому плані європейського (насамперед, французького) освітнього простору. Зупиняючись на понятті «оборонна свідомість» в аспекті відповідної ініціативи в Україні, М. Ляхович як засновник і екс-керівник відділу національно-патріотичного виховання Міністерства молоді та спорту України (2015–2019 рр.), зазначав, що її сут-

ність полягає в громадянському вихованні, насамперед, молоді як носіїв національних суспільно-державницьких цінностей.

Цінності громадянського виховання, на прикладі у Франції, впроваджуються здебільшого через формальну (міністерство освіти) і неформальну (міністерство молоді) освіту, хоча значну лепту в процес вносить і Національна поліція шляхом профілактики правопорушень, і міністерство оборони шляхом формування концепцій «оборонної свідомості».

Головними напрямками виховання у цьому напрямі визнано: — захист національної мови і культури; — уміння фільтрувати джерела інформації як навички перевіряти інформацію на достовірність; — уміння захищати інформацію; — уміння аналізувати чи принесли користь захисту цінностей держави військові операції, в яких брали участь Збройні сили країни [21].

На спеціальну увагу може заслуговувати й Концепція військово-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці і обороні України (30.04.2020) як документу Міністерства оборони України, орієнтованого, зокрема, на формування національної (громадянської) ідентичності, готовності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, збереження духовних та моральних цінностей Українського народу, сформованих на історичних героїчних прикладах [22]. Відповідне коло регуляторних документів, включаючи Концепцію національно-патріотичного виховання в системі освіти України, характеризує підходи до національно-патріотичного виховання молодій й Міністерства освіти і науки України [23].

Так, в Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України від МОН України (29.07.2019), зокрема, відзначається: «Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними виступають громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне виховання як основні складові національно-патріотичного виховання, як стрижневі, основоположні, що відповідають як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладають підвалини для формування свідомості нинішніх і майбутніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України» [23].

Формування ціннісних орієнтирів і громадянської самосвідомості у дітей та молоді, як це розглядається в документі, повинно здійснюватися на прикладах героїчної боротьби Українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності, зокрема, від княжої доби, українських козаків... до учасників революційних подій в Україні у 2004, 2013 — 2014 років, Героїв Небесної

Сотні, учасників антитерористичної операції та операції об'єднаних сил у Донецькій та Луганській областях, спротиву окупації та анексії Автономної Республіки Крим Російською Федерацією. В Концепції окреслено значне коло заходів виховного (краєзнавчого, туристичного, військово-патріотичного...) характеру з очікуваними результатами — «забезпечення у молодого покоління розвинутої патріотичної свідомості і відповідальності, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про спільне благо, збереження та шанування національної пам'яті...» [23].

Водночас, якщо обмежити процес формування національно-патріотичної свідомості лише заходами виховного характеру, формування цілісної громадянської позиції не набуде завершеного характеру. Так, емоційні (культурологічні, національно-патріотичні) впливи, безумовно, є складовою процесу формування національних суспільно-державницьких цінностей. Втім зазначені цінності не набудуть стійкого характеру поза фундаментальних суспільно-політичних знань молоді (громадян в цілому) щодо витоків, сутності, орієнтирів національних цінностей, їх зв'язків з історією і майбутнім українського суспільства.

Парадоксом в даному відношенні є те, що, здійснюючи, з одного боку, кроки у напрямі формування громадянської позиції, оборонної свідомості молоді через заходи національно-патріотичного виховання, держава послаблює підходи щодо цього в освітньому просторі. Мовиться про витискування з навчального процесу вищої школи після 2014 р. суспільно-політичних наук (включно з історією), викладання яких в кінцевому результаті — внаслідок відмови контролю щодо цього з боку Міністерства освіти і науки України — набуло епізодичного чи суто формального характеру [24].

Висновки

Попри всі позитивні зрушення в українському суспільстві, на сьогодні ми змушені акцентувати увагу на недостатню здатність суспільства, включно з молоддю, професійно орієнтуватись у загальному інформаційному потоці (на предмет її достовірності) — навичок, що вимагають не тільки відповідної суспільної, а й інформаційно-технічної підготовки. За виключенням обмеженої частини громадян, так чи інакше обізнаних з новітніми інформаційними технологіями, переважна частина громадян не усвідомлює навантаження та впливу сучасних інформаційних загроз. Недостатній рівень суспільно-політичної освіти молоді на рівні середніх і вищих навчальних закладів, інформаційно-психологічні операції агресора, на жаль, здатні досягати цільової аудиторії. Звідси — й низька стійкість суспільства до існуючих та потенційних загроз політичного, інформаційного та військового характеру; неготовність значної частини громадян до захисту України.

Національно-патріотичне виховання як засада громадянської свідомості є складним і багатовимірним процесом, що вимагає об'єднання зусиль значної кількості відомчих структур у вимірі реалізації державної політики протидії інформаційно-психологічним впливам агресора. Завданням урядових кіл України є формування як відповідної Стратегії гуманітарної політики, так і програм взаємодії Міністерства культури та інформаційної політики, Міністерства освіти і науки, Міністерства молоді та спорту, Міністерства оборони, Міністерства внутрішніх справ, Національної поліції інших відомств, орієнтованих на освітній, виховний процес, розбудову національної ідентичності суспільства, протидію воєнним й інформаційним операціям в умовах гібридної війни. На порядку денному — й налагодження міжсекторної взаємодії влади і суспільства як потенціалу, що зумовлюватиме можливості протистояння агресору, включаючи формування оборонної свідомості громадян.

Список посилань

1. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.
2. Сергієнко Л. В. Гуманітарна політика України: ідентифікація складових, об'єктів, суб'єктів та пріоритетів. Вісник ЖДТУ (Державний університет «Житомирська політехніка»). Серія: Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 2 (88). С. 162–173.
3. Гошовська В. А. Мовна політика в Україні: навч.-метод. матеріали / В. А. Гошовська; уклад.: А. В. Фоменко, Ю. В. Стрілецька. Київ: НАДУ, 2013. 36 с.
4. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
5. Річний звіт про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2020 році / Т. Кремінь та ін. Київ: К. І. С., 2021. 176 с. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Report%202020/zvit-2020.pdf> (дата звернення: 10.04.2021).
6. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
7. Висновок Венеціанської комісії щодо освітнього закону. Текст документа. Європейська правді. 8 грудня 2017. URL: <https://www.euointegration.com.ua/articles/2017/12/8/7074838/> (дата звернення: 21.01.2021).
8. Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності

Конституції України (конституційності) Закону України «Про освіту» від 16 липня 2019 року № 10-р/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-19#Text>.

9. Відомості про мови навчання та викладання мови як предмета у закладах загальної середньої освіти Міністерства освіти і науки України, інших міністерствах і відомствах та приватних закладах (без спеціальних шкіл/шкіл-інтернатів) (2019/2020 та 2020/2021 н. р.). Інформаційний бюлетень. Київ: МІЦН України, 2021. 200 с.

10. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року №2778-VI. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2778vi-12448>.

11. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» щодо загальних засад надання населенню культурних послуг. Проект закону України від 04.11.2020 року № 4318. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2nsf/link1/JI03571V.html.

12. Про заходи щодо підтримки сфери культури, охорони культурної спадщини, розвитку креативних індустрій та туризму: Указ Президента України від 18.08.2020 року № 329/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717>.

13. Деякі питання Українського інституту національної пам'яті: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 року № 684. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti>.

14. Kuzio, T. *Ukraine: State and Nation Building*. London: Routledge, 1998. 313 p.

15. Концептуальні засади державної політики пам'яті. Аналітична записка 26. 01.2010. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/konceptualni-zasadi-derzhavnoi-politiki-pamyati-analitichna> (дата звернення: 21.01.2021).

16. Інститут національної пам'яті. Звіти. Офіційний сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity> (дата звернення: 15.03.2021).

17. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки: Закон України від 9 квітня 2015 року

№ 317-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.

18. Про Український культурний фонд: Закон України від 23 березня 2017 року № 1976-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>.

19. Участь громадських об'єднань у протидії інформаційній агресії РФ. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 28.09.2016. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/AZ-Protidya-nformagres-166e3.pdf> (дата звернення: 03.03.2021).

20. Звіт за результатами діяльності Державного агентства України з питань кіно за 2019 рік / Державне агентство України з питань кіно. URL: https://usfa.gov.ua/upload/media/2020/04/13/5e945b31b8155-zvit_2019_fin.pdf (дата звернення: 10.04.2021).

21. Ляхович Микола: наше завдання — розвинути у українців «оборонну свідомість». URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3068/188/105099/> (дата звернення: 21.01.2021).

22. Про концепцію військово-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці і оборони України: Проект Указу Президента України. Концепція військово-патріотичного виховання та громадського сприяння безпеці та оборони. 30 квітня 2020. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/gromadske-obgovorennya/57372/proekt-ukazu-prezidenta-ukraini-pro-konczepcziyu/>.

23. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах: Наказ Міністерства освіти і науки України від 16 червня 2015 року № 641 (Із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 29 липня 2019 року № 1038). Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>.

24. Викладання історії України — під загрозою URL: <https://www.blitz.if.ua/news/vykladannya-istorii-ukrainy-pid-zagrozoju.html> (дата звернення: 15.12.2020).

References

1. Entsyklopedychnyi slovnyk z derzhavnoho upravlinnia (2010).; uklad.: Yu. P. Surmin, V. D. Bakumenko, A. M. Mykhnenko ta in.; za red. Yu. V. Kovbasiuka, V. P. Troshchynskoho, Yu. P. Surmina. Kyiv: NADU. 820 s. [in Ukrainian].

2. Serhiienko L.V. (2019). Humanitarna polityka Ukrainy: identyfikatsiia skladovykh, ob'ektiv, sub'ektiv ta prioritytiv. Visnyk ZhDTU (Derzhavnyi universytet «Zhytomyrska politehnika»). Seriia: Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia. N2 (88). S. 162–173 [in Ukrainian].

3. Hoshovska V.A. (2013). Movna polityka v Ukraini: navch.-metod. materialy / V. A. Hoshovska; uklad.: A. V. Fomenko, Yu. V. Striletska. Kyiv: NADU. 36 s. [in Ukrainian].

4. Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi: Zakon Ukrainy vid 25 kvitnia 2019 roku № 2704–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

5. Richnyi zvit pro stan dotrymanna Zakonu Ukrainy «Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukrainskoi movy yak derzhavnoi» u 2020 rotsi / T.Kremin ta

in. Kyiv: K.I.S., 2021. 176 s. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/Report%202020/zvit-2020.pdf> (data zvernennia: 10.04.2021).

6. Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 5 veresnia 2017 roku. № 2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

7. Vysnovok Venetsianskoi komisii shchodo osvitnoho zakonu. Tekst dokumenta. Yevropeiska pravdi. 8 hrudnia 2017. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/12/8/7074838/> (data zvernennia: 21.01.2021).

8. Rishennia Konstytutsiinoho sudu Ukrainy u spravi za konstytutsiinym podanniam 48 narodnykh deputativ Ukrainy shchodo vidpovidnosti Konstytutsii Ukrainy (konstytutsiinosti) Zakonu Ukrainy «Pro osvitu» vid 16 lypnia 2019 roku № 10-r/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-19#Text>.

9. Vidomosti pro movy navchannia ta vykladannia movy yak predmeta u zakladakh zahalnoi serednoi osvity Ministerstva osvity i nauky Ukrainy, inshykh ministerstvakh i vidomstvakh ta pryvatnykh zakladakh (bez spetsialnykh shkil/shkil-internativ) (2019/2020 ta 2020/2021 n. r.). (2021). Informatsiinyi biuletyn. Kyiv: MShchN Ukrainy. 200 s.

10. Pro kulturu: Zakon Ukrainy vid 14 hrudnia 2010 roku №2778–VI. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2778vi-12448>.

11. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro kulturu» shchodo zahalnykh zasad nadannia naselenniu kulturnykh posluh. Proekt zakonu Ukrainy vid 04.11.2020 roku № 4318. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2nsf/link1/JIo3571V.html.

12. Pro zakhody shchodo pidtrymky sfery kultury, okhorony kulturnoi spadshchyny, rozvytku kreatyvnykh industrii ta turyzmu: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 18.08.2020 roku № 329/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3292020-34717>.

13. Deiaki pytannia Ukrainskoho instytutu natsionalnoi pamiaty: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12 lystopada 2014 roku № 684. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/pravovi-zasady-diyalnosti>.

14. Kuzio, T. (1998). *Ukraine: State and Nation Building*. London: Routledge. 313 p.

15. Kontseptualni zasady derzhavnoi polityky pamiaty. Analitychna zapyska 26. 01.2010. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/kontseptualni-zasadi-derzhavnoi-politiki-pamyati-analitchna> (data zvernennia: 21.01.2021).

16. Instytut natsionalnoi pamiaty. Zvity. Ofitsiinyi sait. URL: <https://uinp.gov.ua/pro-instytut/zvity> (data zvernennia: 15.03.2021).

17. Pro zasudzhennia komunistychnoho ta natsional-sotsialistychnoho (natsyystskoho) totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propahandy

yikhnoi symboliky: Zakon Ukrainy vid 9 kvitnia 2015 roku. № 317–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text>.

18. Pro Ukrainyskyi kulturnyi fond: Zakon Ukrainy vid 23 bereznia 2017 roku № 1976–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1976-19#Text>.

19. Uchast hromadskykh obiednan u protydii informatsiini ahresii RF. Analitychna zapyska. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. 28.09.2016. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-09/AZ-Protidya-nformagres-166e3.pdf> (data zvernennia: 03.03.2021).

20. Zvit za rezultatamy diialnosti Derzhavnoho ahentstva Ukrainy z pytan kino za 2019 rik / Derzhavne ahentstvo Ukrainy z pytan kino. URL: https://usfa.gov.ua/upload/media/2020/04/13/5e945b31b8155-zvit_2019_fin.pdf (data zvernennia: 10.04.2021).

21. Liakhovych Mykola: nashe zavdannia – rozvynuty u ukraintsiv «oboronnu svidomist». URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3068/188/105099/> (data zvernennia: 21.01.2021).

22. Pro kontseptsiiu viiskovo-patriotychnoho vykhovannia ta hromadskoho spryannia bezpetsi i oborony Ukrainy: Proekt Ukazu Prezydenta Ukrainy. Kontseptsiiu viiskovo-patriotychnoho vykhovannia ta hromadskoho spryannia bezpetsi ta oborony. 30 kvitnia 2020. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/gromadske-obgovorennia/57372/proekt-ukazu-prezidenta-ukraini-pro-konczepczyiu/>.

23. Pro zatverdzhennia Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi, Zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia ditei i molodi ta metodychnykh rekomendatsii shchodo natsionalno-patriotychnoho vykhovannia u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 chervnia 2015 roku № 641 (Iz zminamy i dopovnenniamy, vnesenymy nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 29 lypnia 2019 roku № 1038). Kontseptsiiu natsionalno-patriotychnoho vykhovannia v systemi osvity Ukrainy. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS24863>.

24. Vykladannia istorii Ukrainy – pid zahrozoiu URL: <https://www.blitz.if.ua/news/vykladannia-istorii-ukrainy-pid-zagrozoju.html> (data zvernennia: 15.12.2020).

Viacheslav Pashkovskyi

National Institute for Strategic Studies (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-4471-2400>

e-mail: filer7773@gmail.com

HUMANITARIAN POLICY IN THE DIMENSION OF MECHANISMS ENSURING INFORMATION SECURITY OF UKRAINE

Abstract

Humanitarian policy is seen as an objective area of national security policy, covering a wide range of its areas, including, above all, information. It is generally accepted that the humanitarian sphere, connected with the national tendencies of Ukrainian society, has become the object of Russia's most brutal and massive propaganda campaign to weaken Ukraine's European prospects by using hybrid warfare tactics. It was found that the hybrid war is a combination of mostly two fronts — armed, direct military action of the Russian Federation aimed at eliminating Ukrainian statehood or capturing some of its territories, and a number of other formats — cultural, demographic, economic, political, information, etc.. Humanitarian aggression is less visible, but it has a clear goal — to eliminate our national and civic identity. Objects struck on the humanitarian front must be destroyed not physically but morally. A humanitarian blow is a blow not on objects, but on the value grounds of belonging to the ukrainian one.

It is substantiated that in the aspect of problems considered in the measurement of organizational and functional mechanisms of information security of Ukraine — humanitarian policy, able through language-educational and cultural-educational aspects — as the basis of national consciousness — to act as a deterrent to information aggression. Research identifies positive steps of the state and civil society in the field of humanitarian policy, along with problematic aspects, including: lack of a state program to promote the acquisition of the state language in accordance with the Law of Ukraine «On ensuring the functioning of ukrainian language as an official language»; lack of a holistic approach to national-oriented cultural policy; there is a noticeable disconnection of the national-patriotic educational process with the educational (socio-political, historical) training of youth and the public.

Key words: hybrid war, informational aggression, information security, humanitarian policy, national consciousness, civic identification.

Стаття надійшла до редакції 21.03.21

© Пашковський В. Ф., 2021